

Рецензия

от проф. д-р Антони Стоилов

(член на Научното жури съгласно заповед № 2368 на ректора на Югозападния университет „Неофит Рилски“)

за докторантския труд „Българските книжовници във Виена в началото на XIX век“ с автор редовният докторант Юлия Тодорова Манасиева и с научен ръководител проф. д-р Лилия Илиева

Представеният за официална защита докторантски труд съдържа 198 страници и се състои от увод, четири глави и заключение, като в края на работата е приложен списък с цитираната и допълнително използваната от докторанта литература.

Уводът (с. 5-37) започва с частта „Постановка на проблема и контекст на изследването“. Докторантът сполучливо е обосновал защо при наличието на имена като Франц Миклошич и Ватрослав Ягич – все със заслуги за ранното популяризиране на българския език в средите на езиковедите слависти от т.нар. Виенска школа в славянската филология през целия XIX век, и при наличието на имена като Антон и Драган Кириак Цанкови, Георги Бенев, Манол Иванов и Христо Попстоилов, Иван Богоров, Беньо Цонев, Стоян Аргиров и други, формирали се като езиковеди чрез прякото или косвено влияние на виенските слависти, с научния си ръководител са решили да съсредоточат вниманието си върху делото на словенеца Йерней (Бартоломей) Копитар: *„Наличието на ценни новобългарски ръкописи в сбирката на Йерней Копитар, както и голямата му роля за формиране на езиковите и правописните политики при южните славяни, са основание за внимание към неговото дело“* (с. 5). Нататък в труда си докторантката допълнително изяснява, че Копитар е човекът, който подтиква Караджич да създаде основните си трудове, който оформя научните му възгледи и който поощрява и защитава научната му дейност.

На с. 6 и 7 Манасиева формулира целта на изследването и основните задачи, които то трябва да реши във връзка с нейното изпълнение:

Целта на изследването е да се проучат езиково Cod. Кор. 28 и Cod. Кор. 31 от сбирката с новобългарски ръкописи на Копитар, тъй като досега тези два паметника не са проучвани задълбочено, както и да се извърши вътрешноезиков превод на Cod. Кор. 29, който досега не е правен в езиковедската и литературоведската ни наука.

Основните задачи на труда са следните:

- да се очертаят важните приноси, които е направил в науката Йерней Копитар, един от основоположниците на научната славистика, а също така и на балканистиката, като се изтъкне неговото научно дело, което е в основата на а) Виенската школа в славистиката, развита по-късно от големи учени като Франц Миклошич и Ватрослав Ягич; б) езиковите политики на южните славяни, свързани с уреждането на книжовните езици и на правописа им.

– да се представят българските ръкописи от колекцията, тъй като досега внимание е обръщано само на т.нар. Люблянски дамаскин.

– да се изследват езиковите особености на ръкописите, с оглед на локализирането на техния произход, като се даде езикова картина на българската реч, която те отразяват.

– да се съпоставят езиково евангелски фрагменти, отразяващи говора на град Банско, с превода на Неофит Рилски, който също е от Банско и пише на родния си диалект.

Акцента в увода докторантката поставя върху досегашните изследвания върху българските ръкописи в Копитаровата сбирка (с. 7-37). В тази част от труда тя на практика прави обзор на малкото текстове от наши и чужди автори, в които те разглеждат особености на новобългарските ръкописи в Копитаровата сбирка. От обзора става ясно, че освен Стоян Аргиров, който подробно анализира Люблянския български ръкопис от XVII век, отделни фонетични и

морфологични особености на Cod. Кор. 28, 29, 30 и 31 от новобългарски ръкописи в сбирката на Копитар посочва и полякинята Ханна Ожеховска. Съществено внимание отделя докторантката върху приноса на професор Лилия Илиева, която през 2018 г. публикува статията си „Българският първообраз на „Додатък към санктпетербургските сравнителни речници (Cod. Кор. 31 в Копитаровата сбирка в Народната и университетска библиотека в Любляна)“.

Докторант Манасиева коментира приносите на професор Илиева и основателно ги вижда в това, че:

- *Илиева първа отбелязва в езиковедската литература, че Cod. Кор. 31 до тази нейна публикация не е бил осмислян във връзка с Додатъка на Караджич. (с. 36)*

- *Че в критичен дискурс Илиева представя написано от Ожеховска за този ръкопис, като наред с верните наблюдения за ръкописа коригира предположението на Ожеховска, че думите в речниковата му част не са отговор на „някакъв предварително приготвен въпросник“, а този въпросник всъщност е въпросникът на Палас (с. 36).*

- *Като изключителен квалифицира докторантът Манасиева приноса на професор Илиева с тази статия към лингвистичната част на българистиката, защото „1) доказва, че автор на ръкописа, послужил за прототип на Вуковия Додатък, е Марко Георгиевич, 2) родното място на Марко Георгиевич е Банско и 3) към името на Вук Караджич като основател на лингвистичната българистика вече трябва да се добавя и това на Марко Георгиевич.“ (с. 36).*

В първата глава (с. 38-65), озаглавена „Бартоломей Копитар и неговото творчество“ докторант Манасиева закономерно ни запознава подробно с личността и творчеството на Йерней Копитар. Фокусира вниманието си 1) върху издирените биографични данни за него, 2) върху творческите му контакти с учени, формирали до голяма степен научните си търсения под негово влияние, най-вече Франц Миклошич и Вук Караджич – неслучайно докторантката цитира Ватрослав Ягич, който твърди, че „Копитар има по-голямо участие в тру-

довете на другите, отколкото в своите“ (вж. с. 42 от докторантурата), и 3) Манасиева фокусира вниманието си върху последователните и разнопосочни търсения и трудове на Копитар, например:

- върху първия му филологически труд *Grammatik der slavischen Sprache in Krain, Kärnten und Steyermark* („Граматика на славянския език в Каринтия, Карниола и Щирия“ от 1808 г. Сполучливо е направило впечатление на докторантката, че всъщност Копитар пише граматика на език (наричан днес словенски), „който по време на писането на тази граматика все още няма утвърдено единно име.“ (с. 46)

- фокусира вниманието си върху ръкопис № 171 от Виенската национална библиотека, който според Копитар е изготвен от ученик на Хезихий. Той е на гръцкия език и е съставен от неизвестен автор през 11-12 век. От неговите 395 листа, преведени “на руски език”, са само отделни листове (лист 1 r-15 r и 275v-278v) и напоследък, както твърди Манасиева, *тези глоси се смятат за първи паметник на руския език* (с. 56).

- върху издадения през 1836 г. ранноглаголически Клоцов сборник с речникова част към него.

- върху Реймското евангелие, което Копитар превежда и обяснява на латински език

- върху Панонската хипотеза на Копитар за потеклото на Кирило-Методиевия език, според която в основата на този книжовен език са словенски диалекти.

- върху изключително подробно представените от Манасиева дейност и творчество на Копитар като балканист, позовавайки се и цитирайки богат фактологичен материал, публикуван в трудове на проф. Илиева.

Главите нататък в докторантския труд (втора, озаглавена „Копитарова сбирка в Националната и университетска библиотека в Любляна“ - с. 66-73, трета, озаглавена „Физиологът в ръкописната сбирка на Копитар (Cod. Кор.

29)“ - с. 75-114; и четвърта, озаглавена „Кодекс 28 и Кодекс 31 от сбирката с новобългарски ръкописи на Копитар“ – с. 116-184) са основни за труда.

Третата глава е особено интересна в чисто съдържателен и повествователен план, тъй като за първи път в езиковедската, а и в литературоведската ни литература докторант Манасиева извършва вътрешноезиков превод на Физиолога, намерил място в Cod. Кор. 29. Тя представя 43 статии (т.е. всички, намерили място в автентичния ръкопис) с описание на животни, като е структурирала „преводната“ си статия в две части – „Пояснителен коментар“, в който най-често представя етимологична справка за произхода на названието, и „вътрешноезиков превод“, в който представя виждането на неизвестния засега автор (най-вероятно автори – допускането е на докторантката и е съвсем уместно, тя е пояснила защо) за специфични особености във външния вид и характера на 43 животни. Намирам нелекия и специфичен „превод“ за изпълнен изключително успешно от докторантката.

В четвъртата глава на труда Манасиева подлага на езиков анализ ръкописните текстове от Cod. Кор. 28 и Cod. Кор. 31, които, както твърди и самата тя, *„досега, като изключим описите им, не са били подлагани на обстоен езиков анализ“* (с. 116).

В Кодекс 28 тя анализира начините за предаване на фонемния му състав с помощта на букви (с. 116-133), начините за композиционно организиране на текста (с. 140-141) и някои от поученията, поднесени от автора на ръкописа в стихотворна форма (с. 142-143). Представя и езикови данни, които впоследствие да помогнат да се локализира от какъв говорен регион е народният език на автора на ръкописа (с. 144-146). Не е убягнала на Манасиева и връзката на този текст със старобългарската правописна традиция чрез поставените приписки в полето отстрани на страниците, отбелязала е и очевидния интелект на автора на ръкописа, служещ си в тях с френски и латински.

Интересен е подходът за осъществяване на анализ в Кодекс 31 – тъй като вече проф. Илиева е обнародвала своето твърдение, че автор на Кодекс 31 е

банскалията Марко Георгиевич, Манасиева се насочва към частта от този кодекс, в който авторът му превежда части от Евангелието на Лука. Евангелието на Лука (наред с частите на другите трима евангелисти) превежда на български и Неофит Рилски. Тъй като поне принадлежността на Неофит към банско-разложкото наречие е безспорна, Манасиева изследва диалектните особености в езика на преводача на частите от Евангелието на Лука, за който Илиева твърди, че е родом от Банско, за да потвърди (или отхвърли) твърдението на Илиева. Чрез съпоставка на евангелски текстове от двамата автори (включително и на присъстващата и при двамата молитва „Отче наш“) тя успява да изнесе неоспорими езикови факти и от фонетично, и от морфологично, и от стилистично, и от лексикално естество, които по безспорен начин потвърждават твърдението на професор Илиева, че считаният досега за неизвестен автор на Кодекс 31 всъщност е Марко Георгиевич, който е родом от Банско. Преди да поднесе своя анализ, Манасиева представя основните особености на говора на Банско (с.155-163) – логична и оправдана стъпка, след като ще се търси принадлежност на автор към този говор. Следва част в труда („Особености от говора на Банско в превода на Евангелието на Лука“ – с. 163-184), в която докторантката изнася фактологичен материал от текстове на Евангелието на Лука, преведени от Марко Георгиевич и от Неофит Рилски. В тях тя по убедителен и безспорен начин, на основата на автентични текстове на двамата преводачи, доказва, че те употребяват в преводите си един и същи народен език, който от днешна гледна точка квалифицираме като говор на Банско.

В заключението (с. 185-188) докторантката представя основните изводи, произтичащи от осъщественото от нея изследване. Те вярно и точно отразяват анализирания дотук в труда.

В библиографската справка Манасиева посочва 64 цитирани от нея източника, както и 32 с допълнително използвана от нея литература.

Докторантката Манасиева представя на вниманието ни и автореферат, в който според изискванията представя в съкратен вид най-важното в докторантския си труд. В него тя коректно представя основните негови приноси:

1. За първи път всестранно се изследват езиковите особености на Cod. Кор. 28 и Cod. Кор. 31 от сбирката на Копитар с новобългарски ръкописи.

2. За първи път се прави цялостен вътрешноезиков превод на Cod. Кор. 29 от сбирката на Копитар с новобългарски ръкописи.

3. Изследването по езиков път потвърждава верността на твърденията и доказателствата на Лилия Илиева, че считаният досега за неизвестен автор на Cod. Кор.31 всъщност е Марко Георгиевич и Банско е родното му място.

Представената справка от оторизираното от Югозападния университет лице, което проверява труда за автентичност на текста, показва, че плагиатство няма.

Препоръки:

С оглед на евентуалното бъдещо издаване на труда си позволявам да отправя препоръката Манасиева на местата в текста, в които, анализирайки езика в ръкописите, говори за диалект, да използва определението народен език. Целта на препоръката е единствено да се прецизира текстът.

В заключение:

1. Темата на труда е дисертабилна. 2. Представеният за защита научен текст притежава всички качества на завършен докторантски труд. 3. Докторант Манасиева демонстрира способност да анализира езикови факти и да състави аргументиран и издържан в научно и терминологично отношение научен текст. Притежава точен и ясен изказ и поради всички тези нейни качества убедено препоръчвам на колегите от уважаемото Научно жури да й присъдим образователната и научна степен „Доктор“.

09.11.2022 г.

Рецензент:

(Проф. д-р Антони Стоилов)

Review

by

Professor Antoni Stoilov,

a member of PhD committee (according to document № 2368 issued by the rector
of SWU „Neofit Rilski“)

for the doctoral thesis "Bulgarian Men of Letters in Vienna at the beginning
of the 19th century" authored by full-time doctoral student Yulia Todorova

Manasieva,

academic supervisor Prof. Dr. Lilia Ilieva

The doctoral work presented for official defense contains 198 pages and consists of an introduction, four chapters and a conclusion. At the end of the work a bibliography is included.

The introduction (pp. 5-37) begins with the section "Statement of the problem and context of the study". The doctoral student has successfully justified why, in the presence of names such as Franz Miklošić and Vatroslav Jagić - all with merits for the early popularization of the Bulgarian language among the Slavist linguists by the so-called Viennese school in Slavic philology throughout the XIX century, and in the presence of names such as Anton and Dragan Kyriak Tsankovi, Georgi Benev, Manol Ivanov and Hristo Popstoilov, Ivan Bogorov, Benyo Tsonev, Stoyan Argirov and others, formed as linguists through the direct or indirect influence of the Viennese Slavists, she has decided, together with her academic supervisor, to focus her attention on the work of the Slovenian Jernej (Bartholomeus) Kopitar: "*The presence of valuable New Bulgarian manuscripts in Jernej Kopitar's collection, as well as his great role in shaping language and spelling policies among the South Slavs, are grounds for attention to his work*" (p. 5)." Further in her paper, the PhD student clarifies that Kopitar is the person who pushed Karadžić to create his major works, who shaped his scientific views and who encouraged and defended his scientific activity.

On pp. 6 and 7, Manasieva points out the purpose of the study and the main tasks that she must solve in connection with its implementation:

*The **purpose** of the study is to examine linguistically Cod. Kop. 28 and Cod. Kop. 31 of Kopitar's collection of New Bulgarian manuscripts, since so far these two manuscripts have not been studied in depth, as well as to make an intra-language translation of Cod. Kop. 29, which has not been done so far in our linguistic and literary science.*

*The **main tasks** of the work are the following:*

- to outline the important contributions made to science by Jernej Kopitar, one of the founders of scientific Slavic studies, and also of Balkan studies, by highlighting his scientific work, which is the basis of a) the Viennese school of Slavic studies, developed later by great scientists such as Franz Miklošić and Vatroslav Jagić; b) the language policies of the southern Slavs, related to the settlement of literary languages and their spelling.

- to present the Bulgarian manuscripts from the collection, since so far attention has been paid only to the so-called Ljubljana damask.

- to investigate the linguistic features of the manuscripts, with a view to locating their origin, giving a linguistic picture of the Bulgarian speech that they reflect.

- to linguistically compare Gospel fragments, reflecting the speech of the city of Bansko, with the translation of Neophyte Rilski, who is also from Bansko and writes in his native dialect.

In the introduction, the PhD student places emphasis on the previous research on the Bulgarian manuscripts in Kopitar's collection (pp. 7-37). In this part of the work, she practically makes an overview of the few texts by Bulgarian and foreign authors, in which they examine the peculiarities of the New Bulgarian manuscripts in Kopitar's collection. The overview makes it clear that, apart from Stoyan Argirov, who analyzed in detail the Ljubljana Bulgarian manuscript from the 17th century, individual phonetic and morphological features of Cod. Kop. 28, 29, 30 and 31 of

New Bulgarian manuscripts in Kopitar's collection is also indicated by the Polish Slavist Hanna Orzechowska. The doctoral student pays significant attention to the contribution of Professor Lilia Ilieva, who in 2018 published her article "The Bulgarian prototype of the "Supplement to the St. Petersburg Comparative Dictionaries (Cod. Kop. 31 in Kopitar's collection in the National and University Library in Ljubljana)".

Doctoral student Manasieva commented on Professor Ilieva's contributions and rightly sees them in the fact that:

- *Ilieva was the first to note in the linguistic literature that Cod. Kop. 31 until her publication was not considered in relation to Karadžić Supplement.* (p. 36)

- That in a critical discourse, Ilieva presents what Orzechowska wrote about this manuscript, correcting Orzechowska's assumption, along with the correct observations about the manuscript, that the words in its vocabulary part are not an answer to "*some pre-prepared questionnaire*", but *this questionnaire is actually Pallas' questionnaire* (p. 36).

- Doctoral student Manasieva qualifies Professor Ilieva's contribution with this article to the linguistic part of Bulgarian studies as exceptional, because "*1) it proves that the author of the manuscript that served as a prototype for Vuk's Supplement is Marko Georgiević, 2) the birthplace of Marko Georgievich is Bansko and 3) Marko Georgiević should be added to the name of Vuk Karadžić as the founder of linguistic Bulgarian studies.*" (p. 36).

In the first chapter (pp. 38-65), entitled "Bartholomeus Kopitar and his works", doctoral student Manasieva naturally introduces us in detail to the personality and works of Jernej Kopitar. She focuses her attention 1) on the biographical data about him which she has found out, 2) on his creative contacts with scientists who largely shaped their own scientific research under his influence, especially Franz Miklošič and Vuk Karadžić - it is not by chance that the doctoral student quotes Vatroslav Jagić, who claims that "Kopitar is more involved in the works of others than in his

own" (see p. 42 of the doctoral dissertation), and 3) Manasieva focuses her attention on Kopitar's consistent and multifaceted pursuits and works, for example:

- on his first philological work *Grammatik der slavischen Sprache in Krain, Kärnten und Steyermark* (Grammar of the Slavic language in Carinthia, Carniola and Styria from 1808). It successfully impressed the doctoral student that in fact Kopitar wrote a grammar of a language (now called Slovenian), "*which at the time of writing this grammar had not had an established uniform name yet.*" (p. 46)

- on manuscript No. 171 of the Vienna National Library, which, according to Kopitar, was prepared by a student of Hesychius. It was written in Greek language and was composed by an unknown author in the 11th-12th century. Of his 395 sheets, only individual sheets (sheet 1 r-15 r and 275v-278v) have been translated "in Russian" and recently, as Manasieva claims, *these glosses are considered the first monument of the Russian language* (p. 56).

- on the early Glagolita Clozianus collection published in 1836 with a dictionary part to it.

- on the Reims Gospel, which Kopitar translated and explained in Latin

- on the Pannonian hypothesis of Kopitar about the origin of the Cyrillic-Methodian language, according to which Slovenian dialects are the basis of this literary language.

- on Kopitar's activity and work as a Balkanist, presented in great detail by Manasieva, referring to and quoting rich factual material published in the works of Prof. Ilieva.

The chapters in the doctoral thesis (the second, entitled "Kopitar's collection in the National and University Library in Ljubljana" - p. 66-73, the third, entitled "The Physiologist in Kopitar's Manuscript Collection (Cod. Kop. 29)" - p. 75- 114; and the fourth, entitled "Codex 28 and Codex 31 from the collection of Kopitar's New Bulgarian manuscripts" - pp. 116-184) are fundamental to the work.

The third chapter is particularly interesting in terms of content and narrative, since for the first time in our linguistic and literary literature, doctoral student

Manasieva carries out an intra-lingual translation of the Physiologist, which found a place in Cod. Kop. 29. She presents 43 articles (i.e. all that found a place in the authentic manuscript) with a description of animals, having structured her "translated" article in two parts - "Explanatory Commentary", in which she most often presents an etymological reference to the origin of the name, and "internal language translation", in which she presents the view of the currently unknown author (most likely authors - it is the PhD student's idea and it is quite appropriate, she explained why) about specific features in the appearance and character of 43 animals. I find the difficult and specific "translation" performed by the doctoral student extremely successful.

In the fourth chapter of the work, Manasieva subjects the handwritten text from Cod. Kop. 28 and Cod. Kop. 31 to a linguistic analysis, which, as she herself claims, "so far, with the exception of their inventories, they have not been subjected to a thorough linguistic analysis" (p. 116).

In Codex 28, she analyzes the ways of conveying its phonemic composition using letters (pp. 116-133), the ways of compositionally organizing the text (pp. 140-141) and some of the teachings presented by the author of the manuscript in verse form (pp. 142-143), as well as to present linguistic data to help locate the spoken region of the vernacular of the manuscript's author (pp. 144-146). Manasieva emphasized on the connection of this text with the old Bulgarian orthographic tradition through the attributions placed in the margin on the side of the pages and she also noted the obvious intellect of the author of the manuscript, who used French and Latin in them.

The approach to carrying out an analysis in Codex 31 is interesting - since Prof. Ilieva has already made public her statement that the author of Codex 31 is Marko Georgiević from Bansko, Manasieva turns to the part of this codex in which the author translates parts of the Gospel of Luke. The Gospel of Luke (along with the parts of the other three evangelists) was translated into Bulgarian by Neofit Rilski. Since at least the belonging of Neofit to the Bansko-Razlog dialect is indisputable,

Manasieva investigates the dialectal features in the language of the translator of parts of the Gospel of Luke, whom Ilieva claims to be from Bansko, in order to confirm (or reject) Ilieva's claim. By comparing Gospel texts from the two authors (including the Lord's prayer present in both authors), she manages to present indisputable linguistic facts from a phonetic, morphological, stylistic, and lexical level, which in an indisputable way confirm Professor Ilieva's claim that the hitherto unknown author of Codex 31 is actually Marko Georgiević, who was born in Bansko. Before presenting her analysis, Manasieva presents the main features of the speech of Bansko (p.155-163) - a logical and justified step, since the affiliation of an author to this speech will be sought. The following is a part of the paper ("Peculiarities of the speech of Bansko in the translation of the Gospel of Luke" - pp. 163-184), in which the doctoral student presents factual material from the texts of the Gospel of Luke, translated by Marko Georgiević and by Neofit Rilski. In them, she proves in a convincing and indisputable way, on the basis of authentic texts of the two translators, that they used in their translations the same vernacular, which from today's point of view we qualify as the speech of Bansko.

In the conclusion (pp. 185-188), the doctoral student presents the main conclusions arising from her research. They faithfully and precisely reflect what has been analyzed so far in the work.

In the bibliographical reference, Manasieva lists 64 sources cited by her, as well as 32 with additional literature used by her in the thesis.

Doctoral student Manasieva also presents to our attention an abstract in which, according to the requirements, she presents in an abbreviated form the most important things in her doctoral work. In it, she correctly presents the main contributions of the thesis:

1. For the first time, the linguistic features of Cod. Kop. 28 and Cod. Kop. 31 from Kopitar's collection of New Bulgarian manuscripts are comprehensively investigated.

2. For the first time a complete inter-linguistic translation of Cod. Kop. 29 from Kopitar's collection of New Bulgarian manuscripts is made.
3. The linguistic research confirms the veracity of Lilia Ilieva's statements and evidence that the hitherto unknown author of Cod. Kop.31 is actually Marko Georgiević and Bansko is his birthplace.

The certificate provided by the person authorized by the South-West University, who checks the work for authenticity of the text, shows that there is no plagiarism.

Recommendations:

In view of the possible future publication of the work, I allow myself to make the recommendation that Manasieva, in the places in the text where, analyzing the language in the manuscripts, speaks of a dialect, use the definition vernacular. The purpose of the recommendation is only to refine the text.

In conclusion:

1.The topic of the work has the qualities of a dissertation. 2. The scientific text submitted for defense has all the qualities of a completed doctoral thesis. 3. Doctoral student Manasieva demonstrates the ability to analyze linguistic facts and compose a well-argued and scientifically and terminologically sound scientific text. She has a precise and clear statement, and because of all these qualities of hers, I strongly recommend to the colleagues of the esteemed Scientific Jury that we award her the educational and scientific degree "Doctor".

09.11.2022

Reviewer:

(Prof. Dr. Antoni Stoilov)